

Шманько Олег Володимирович

к.і.н., доцент

**доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича**

shmanko_chnu@ukr.net

**ГРОМАДЯНСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА
ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ У ВНЗ**

У статті визначені особливості формування ціннісних орієнтацій української молоді в транзитному українському суспільстві. Виявлено, що в сучасних умовах прорадянські стереотипи ще не відійшли у минуле, а нові європейські стандарти ще не утвердилися, існує загроза ціннісного відчуження та заповнення цієї прогалини негативними елементами. Аналіз впливу турбуленцій на соціалізацію молоді визначив множинні шляхи подолання кризових ситуацій, обумовлених негативним впливом турбуленцій на соціокультурну визначеність людини.

Ключові слова: європейські цінності, громадянські цінності, соціалізація молоді, відчуження, аномія, молодіжна політика.

Становлення нових поколінь молоді як великих соціально-демографічних груп населення – визначальна складова процесу самовідтворення суспільства. Розвиток кожного молодого покоління відбувається на фоні і в руслі загальних тенденцій цивілізаційного поступу, розвитку конкретного суспільства як перехід молодої людини з одного якісного стану до іншого, якому відповідають зміни її правового статусу, соціально-економічного становища, способів залучення до соціальної структури, характеру життєдіяльності тощо.

Водночас молодь як специфічна соціально-демографічна група суспільства визначається не лише за віковими критеріями, а й за місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, за особливостями соціального становлення та розвитку. Важливою особливістю молодіжної політики в умовах розвитку турбулентного українського суспільства є те, що молодь виступає

перш за все як суб'єкт політичного життя, який знаходиться у процесі свого становлення. Отож, у державній політиці молоді, так як і решта суспільства повинна виступати в якості рівноправних суб'єктів. Мова має йти не про патерналістську політику держави відносно молоді, а швидше про сприяння її соціальній адаптації в умовах ринково орієнтованої економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла самозабезпечити і самовідтворити себе.

Створення необхідних умов і гарантій для соціального становлення і розвитку молоді – це постійний процес. Ці гарантії та умови, вочевидь, мають бути адекватними меті, яку ставить перед собою суспільство, та можливостям держави і, звичайно, становищу та запитам молоді; вони є своєрідним підґрунтям та відправним пунктом для розробки і провадження державної молодіжної політики як у країні взагалі, так і в кожному конкретному регіоні зокрема.

В процесі дослідження ціннісних молодіжних проблем в українському соціумі варто відзначити, що активна участь молоді у процесах прийняття рішень та вирішення проблем в громадах, де вони проживають, має важливе значення у процесі розбудови відкритого, демократичного, солідарного суспільства. Саме участь в житті громади та чітка громадянська позиція молоді передбачають наявність прав, засобів, простору та можливостей, а в разі необхідності – і підтримки для участі в процесі прийняття рішень та впливу на цей процес, а також участі в будь-яких формах діяльності з метою побудови суспільства загального добробуту. Даний постулат є одним з головних стандартів, якими керується Молодіжна політика ЄС та Ради Європи. Проте Україна, заявляючи про європейські прагнення та будучи членом Ради Європи, не докладає максимальних зусиль для досягнення даного рівня.

Як свідчать соціологічні дослідження, на думку опитаних молодих людей, нині склалася дуже важка соціально-економічна і суспільно-політична ситуація, яка, у першу чергу, пов'язана із зубожінням широких верств населення й глибоким майновим розшаруванням, економічною деградацією як України в цілому, так і окремих регіонів.

Однак події останніх років довели безпідставність поглядів песимістів стосовно відсутності активної громадянської позиції молоді відносно векторів розвитку українського суспільства. На основі аналізу опитувальників, здійснених на базі студентів ЧНУ, нами зроблено (2016 р.) порівняльну характеристику даних, здійснених українським дослідником М.В. Мосьондзом стосовно ранжування ціннісних пріоритетів молоді у зрізах 2012 р., що дало змогу встановити наступну тенденцію: попри домінування у сучасній українській молоді таких цінностей як сім'я, матеріальні блага, професійної майстерності на кілька порядків вище (з 8-12 позиції на 4-6) піднялися такі як чесність, чіткі життєві цілі, принциповість.

Порівняльний аналіз статистичних даних показує швидкоплинні зміни у поглядах молодого покоління на базові цінності сучасного суспільства. Так, нами були проаналізовані та переглянуті статистичні дані Л.Д.Бевзенко (дані 2009 р.). Дослідження 2009 р. показали, що 6 % респондентів вважали прийнятним для себе шахрайство, 3,5 % – рекет, вимагання, а 26 % – шлюб «заради грошей» (причому частка представниць жіночої статі тут переважає не так суттєво, як очікувалось). Було констатовано, що бажання бути соціально успішним, багатим, шановним і керувати людьми переважало над загальногуманістичними цінностями. Так, згідно з даними Інституту соціології НАН України того ж року, в уявленнях про успіх в житті матеріальний достаток (82 %) обирають практично на рівні з фізичним здоров'ям, при цьому можливості для самореалізації, розвитку здібностей залишаються на останніх позиціях (11 %). Водночас, дані 2016 р. показують якраз ріст на 15 % саме бажання самореалізації на основі власних здібностей та кваліфікацій, що свідчить якщо не про оздоровлення молодого покоління, то про появу в ньому творчої активної меншості, здатної в подальшому до активних дій заради себе та блага суспільства.

Зазначені результати показують необхідність подальшої активізації гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ відносно молодого покоління щодо формування та закріплення громадянських, політичних,

духовних цінностей. Сьогодні вимагає нових підходів та методів, в даній площині, в тому числі використовуючи напрацювання європейських країн. Можемо констатувати з власного досвіду, досвіду вітчизняних та зарубіжних колег про наступні можливі ефективні напрямки змін гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ з метою формування сучасних ціннісних пріоритетів у молоді:

1. Запровадження нових актуальних навчальних курсів. Зокрема, ефективними в даному напрямку є курси, які читаються викладачами кафедри педагогіки та соціальної роботи для майбутніх магістрів соціальної роботи, а саме: «Елітологія та кадрова політика», «Електронне урядування в соціальній сфері», «Етнополітичні процеси в Україні», «Технології ре-соціалізації», «Соціальні впливи та маніпуляція», «Методи та моделі соціальної роботи в громаді», «Організація роботи з громадськістю», «Молодіжна політика і соціальна робота» та ін.

2. Активна співпраця з науковими, громадськими інститутами, в тому числі і закордонними. Практика Буковинського регіону показала ефективність активізації транскордонного співробітництва із суміжними регіонами країн Європейського союзу (Румунії), а також Німеччиною, Литвою та Польщею. З цією метою проведено низку міжнародних заходів з метою обміну досвідом, в тому числі і порівняння ціннісних орієнтацій та прагнень молоді сусідніх країн.

3. Поглиблення співпраці з установами і державними та недержавними організаціями філантропічного характеру (геріатричні пансіонати, психоневрологічні диспансери, будинки дитини, школи-інтернати тощо), направленої на актуалізацію ціннісних мотивів у свідомості молоді особистості. Результат показує високу ступінь соціалізації молоді до роботи зі особливими категоріями людей та вихованням на цій основі загальнолюдських цінностей.

Отже, результати проведених і втілюваних заходів показують, що існує ряд суперечностей між прагненнями молоді особи спростити свої адаптивні практики шляхом ідентифікації своїх і суспільних ціннісних уявлень і

відсутністю загально визнаної ціннісно-нормативної системи, у зв'язку з чим актуального значення набуває з'ясування особистісних уявлень і морально-ціннісних пріоритетів молоді у процесах їх пристосування до нових соціально-економічних і політичних умов життя. Саме політична свідомість, вказує на залежність політичних відносин і політичної діяльності, всього суспільно-політичного життя молоді від свідомого її ставлення до своїх інтересів. Власне, в цьому і полягає місія ВНЗ як координатора формування нової ціннісної світоглядної системи молоді людини в умовах розбудови громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Пірен М.І. Європейські цінності – базова основа реформування державної кадрової політики в Україні / М.І. Пірен // Державна служба в Україні: досвід, проблеми, перспективи: / За заг. ред. Всеукраїнської науково-практичної конфер. (м. Київ, 24 червня 2015 р.) – К.: Вид-во Ліра, 2015. – С.82-87.
2. Воропаєва В.Г. Теоретико-методологічні засади розвитку ціннісних орієнтацій сучасної молоді в умовах трансформації сучасного суспільства / В.Г. Воропаєва // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – Вип.55. – С. 257-267
3. Савчук О.В. Динаміка ціннісних орієнтацій української молоді / О.В. Савчук [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob16_60-67.pdf
4. Шманько О.В. Проблема ціннісного відчуження сучасної української молоді та шляхи її подолання / О.В. Шманько // Інформаційні технології, економіка та право: стан та перспективи розвитку. (ІТЕП-2016): матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 14-15 квітня 2016 р. / Міністерство освіти і науки України, ПВНЗ «Буковинський університет». – Чернівці: Книги – XXI, 2016. – С.66-68

Shmanko Oleg Volodymyrovych

PhD of historical sciences, assistant professor

Assistant professor of the department of social work and personnel service of
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**CIVIC VALUES AS THE BASIC COMPOSITION OF EDUCATION OF
THE YOUNG GENERATION IN THE PROCESS STUDYING IN HIGHER
EDUCATION**

The article defined the peculiarities of the value orientations formation of Ukrainian youth in the transit Ukrainian society. It was denoted that on conditions when the old-fashioned stereotypes still didn't withdraw into the past and new European stereotypes still were not strengthened, there is a danger of value estrangement and filling this gap by the negative elements. The analysis of the turbulences' impact on the socialization of youth determined the plural ways of the overcoming (motivation) of the crisis situations, caused by the turbulences' negative impact on the human socio-cultural precision.

Keywords: European values, civil values, youth socialization, an estrangement, anomia, youth policy.